

RADIKAL DIKT.

Redan hösten 1921 utgav finländaren E. Diktonius på ett stockholmskt förlag sin debutbok *Min dikt*, vilken blivit ivrigt omdebatterad i den svergesvenska pressen, medan man i författarens hemland inte vet av att han existerar. Så pass oöverstiglig är alltså den mur, som vi resa mellan oss och litterära företeelser på andra sidan Bottenhavet, även då dessa företeelser tillhöra vår egen intressesvär — vi, som med nästan sjukligt stegrad mistänksamhet följa med allt vad man i Sverige gör eller underlåter att göra för finlandssvensk litteratur.

»Min dikt» innehåller en samling aforismer samt några »hårda sånger».

Aforismen är ju, om någon, en diktart på gott och ont. En hel samling aforismer kan väl knappast någonsin undgå att stupa på den alltför lättköpta ordlekens stötesten. Dessutom

Diktonius: Min dikt. Bokförlaget Lyrik. Kr. 9:50.

skall man oftast se aforistikern gripen av en viss myntpräglarlust, som lockar honom att säga enkla sanningar, vilka redan blivit utslitna i var mans mun, i den tron att just han förmått finna ett sådant uttryck för denna sanning, att den fått en ny och djupt originell innebörd. Detta lyckas honom ofta, det är sant — däri besticker sig måhända just aforismens hemliga tjuskraft — men lika ofta blir det ett slag i luften. Och då tycker läsaren att det är plattare än det i själva verket är, emedan han omedvetet av aforistikern väntar ett slags fyrverkeri av originalitet och kvickhet.

Även dessa aforismer bära spår av små utsvävningar i ovan antydd riktning — dock utan att helhetsprägel äventyrats. Här hör man nämligen bakom varje rad en röst, som är så inträngande, att den tvingar även det artistiskt mindre lyckade att tala. Här är ett temperament, så sprängstoffartat intensivt, att det förmår uppbära även ett tillfälligt nederlag med all segrarens grandezza.

Där finns en aforism, den sista, som ter sig nästan som nyckeln till detta lidelsefulla kamptemperament:

»Det stormar nu — jag ljuger ej! — hårt är mot hårt, vågornas jättekäftar smäller kring graniten, slickar berget med sitt salta skum. Jag sitter som en kil mot stormen, lyss med tusen öron, stirrar över mörkret — hårt är mot hårt.

Så är mitt liv.»

Stormlyssnare, det är ordet för denne diktare, sådan han framträder i sina aforismer. Stormen är hans rytm. Och stormen, vad är den annat än den stora slickande hungern, alla revolutioners föderska, allt stillestånd, all mättnads ärkefiende. Därför kan han också uttrycka sin konstnärliga vilja med följande ord:

»Skall det väl alltid ur de hungriges skapelser bli de rikets överflödsnjutning?

Men jag säger: om du så vore genomsyrad av konst att du hette Georg Brandes eller Alfred Kerr: om du aldrig hungrat, förstår du mig ej.

Jag är de evigt hungrandes mun.»

Och därför måste han ge sin sociala bekännelse denna form:

»Min tro på, min kärlek till det kämpande proletarietet, inte ett ömt hjärtas medlidande för de »orättvist förtrampade», inte något donquijoteri för sanning och rätt — min tro, min

kärlek till den starkaste hårdhetens drivande kraft: hungern.

Vi alla kämpande, vi alla segrande.

Mig passar inte att stå i de besegrades läger.»

Härvid uppfattar åtminstone jag uttrycket »de besegrades läger» så: de av mättnaden, stilleståndet besegrade, inte: de av proletarietet besegrade.

Konsten samt konstnärernas, konstkritikernas och publikens förhållande till den är ett kärt tema för författaren. Vad han har att säga härom är kanske dock det minst originella i boken. Det förefaller mig som om det skrivits nästan för mycket om konst nu för tiden; det är ett svaghetstecken. Och om de arma konstkritikerna, »dessa andens gynkologer» som Diktonius uttrycker sig, har väl Vilhelm Ekelund redan sagt det bittrast föraktfulla.

Diktonius nämner som sina läromästare van Gogh och Multatuli, vilkas »kristalliserade hjärteblod» befruktat hans konst. Man behöver inte läsa mycket av Diktonius för att inse, att detta är sant. Och bakom dessa två stora skuggor står väl ännu en, den oundviklige: Nietzsche.

Det värdefullaste i boken äro emellertid dikterna, vilka tyvärr äro mycket få. I dem är tonen djupare, de äro mera glödande konstnärliga än aforismerna, vilka ofta verka något ansträngda. Dikterna äro i bästa mening musiska.

Hos oss ha vi ingen annan, som vi kunde jämföra Diktonius med, än Edith Södergran. Någon inre likhet äga de bägge diktarna dock inte, snarare kunde man säga, att de äro varandras motsatser: Södergran omedveten, »besatt», skådande, Diktonius medvetet viljande, generös, givande. Men till det yttre är deras vers jämförbar och deras fantasi äger ett omisskännligt syskontycke. Jag vill nämna t. ex. följande dikt, där vi känna igen den susande kosmiska fröjden:

Evigt lever jag.

Om människa eller fixstjärna
solsystem eller en martall
på en öde klippa vid havet,
är detsamma.

Samma kraft genomgår mig,
samma lust får mig att blomma,
samma stormar dödar mig,
kläder nya kläder på mitt innersta.
För mig finns ingen flugsmuts

eller Chimborazzo —

allt är i allt.

På toppen av ett ögonblick

står jag och skriker:

det är en fröjd att leva och förvandlas!

Detta är den eviga återkomstens jubel, mot vars bakgrund även så mången av Edith Södergrans dikter bör ses.

När man tänker på det skandalösa mottagande vår kulturpress beredde denna värdeförnyerska inom vår litteratur, kan man strängt taget vara glad över att Diktonius inte blivit »uppmärksammas». Det torde dröja innan en press, som så ärofullt förvärvat sina första blodiga skarprättarsporrar, blir mogen för en objektiv granskning av modern dikt.

För att läsaren må få en föreställning om arten av dessa dikter, vill jag ytterligare avtrycka en av dem, vilken synes mig vara synnerligen karaktäristisk. Av dikten ingår visserligen endast första avsnittet i boken, men den har dock tidigare varit publicerad i sin helhet (i fransk översättning i »Clarté») och jag anser mig därför kunna publicera den även här. Den är ställvis utomordentligt rik och som helhet så pass intressant, att jag inte kan underlåta att återge den.

I.

Ur gröna blad sticker fram

röd nos

ögon med

trekantiga blickar

spräckligt —

morrhår vågrörelse

klotass —

du flyger ju! — mitt hjärtas jaguar! —

så flyg och bit och riv och söndersarga!

Din-min moral: att slå.

Att bita är ett tvång så länge bitt ger liv
att riva är en helighet så länge ruttet stinker
och söndersargas måste livets fulhet
tills skönhet-helhet ur dess mull kan gro.

Så är vi två, min dikt och jag: en klo
en vilja är vi två, ett gap en tand
tillsammans är vi: en maskin som slår.

Vi vill döda de känslolösa skri
de hjärtlösa medlidande
de otrognas religiositet
det starkas maktlöshet
det godas onda svaghet,
vi vill föda med att döda
vi vill bereda plats
vi vill engång se
solfläckar dansa.

II.

Tror man ej
att starka tassar känner svedan?
Tror man ej att jaguaren har hjärta?
Ack den har:
fader, moder, h e n n e, ungar —
ödemarken är stor
kall är höstens vind
djupt i jaguarens mage bor
ensamhet förtvivlan.
Jaguaren kan kyssa en blomma.
Den har tårar
sentimentalitet.

III.

Natt.
Vattenfall mumlar långt.
Jaguaren sover.
En myra slickar dess klo.
Vem viskar:
morgonen kommer
solfläckar dansa?

IV.

Solfläckar dansa!
Vigt virvlar allt.
Med ett skutt
slungar sig jaguaren över
granarnas toppar —
hör stjärnskrattet i dess rytning! —
en blixtvolt i luften —
som en pil
djupt i jordens bröst.

Utgående från en konkret bild vidgar sig
dikten småningom, kastar sina skimrande trå-
dar åt olika håll för att till slut i sina maskor
fånga — livet.

Slutligen ville jag som motvikt anföra en li-
ten dikt av helt annat slag:

Ett kolsvart hus
till mörken förgiftat av stenkolsdamm och sot,
ett fönster
dimmigt som en sjuklings öga
och i det:
ansiktet av ett barn, en liten pojke
med rädda blickar stirrande i varat
undrande — oförstående.

Hans bleka ansikte sig bet uti mitt inre.
Förfäran grep mig: människor, vad är vi?
vart går vi? vad har vi gjort?

Det är en vacker dikt, som kanske vore ännu
vackrare, om de tre sista raderna strukits.

»Den estetiska finländska societeten», som
man i Stockholm så vackert och — tyvärr! —
så sant uttrycker sig, är som man av denna
diktbok och några andra kan se, inte alldeles
ensam herre på täppan. Vissa radikala ele-
ment ha börjat röra på sig även i denna guds-
förgätna avkrok, där man ännu står tvekande
vid nittitalets tröskel, rädd att överskrida den.
De äro visserligen tills vidare helt överskug-
gade av det sköna träd, vars frukter heta »en
vårdad stil, artistisk läggning och estetisk kul-
tur», men det har hänt förr i andens värld, att
ljusets krafter spirat i skuggan. Och *de* ha tid
att vänta.

Hgr. O.